

**ТУРИСТЕР
ҚАУІПСІЗДІГІ
БАСТА
ОРЫНДА**

6-бет

**ҚИЫС
ЖОЛ**

8-бет

ЗАН

газеті

ZANMEDIA.KZ

Қоғамдық-саяси, құқықтық газет

✉ zangazel@mail.ru

№38 (3569) 26 мамыр 2023

BUPIHPININ BAS TAKYRYBYS

ФЫЛЫМ САЛАСЫНДА СЕРПЛІС ЖОК

Еліміздегі фылым мен жоғары білімнің жайы сын көтермейді. Бұл салаға жан бітіру мақсатында құрылған жаңа министрліктер немен айналысып отырғаны түсініксіз. Салаға саяси тұрғыдан да, қаржылық жағынан да қолдау жасалып отырғанына қарамастан Мемлекет басшысының берген тапсырмалары толыққанды орындалмай отыр. Бұл жөнінде Парламент Мәжілісінде өткен үкімет сағатында белгілі болды. Онда Фылым және білім министрі Саясат Нұрбек саланың жұмысы жайлы есеп берген болатын.

(Соны 3-бетте)

**ҰТЫСТАН
ҚҰР
ҚАЛМАҢЫЗ!**

Біздің басылымдарға жазылып, ұтысты болыңы!
Басты сыйлық – АЙФОН 14 ПРО
МАКС!

Будан бөлек: Айфонның құлақабы, сағаты, 2 REDMI NOTE 11 Pro ойнатылады. Сондай-ақ, қысқатолқынды пеш, шансорыш, үтіг сеқілді көптеген түрмистік техникалар бар. Бірқатар жүлдегер «Зан» медиа-корпорациясының қолдауымен жарыққа шықкан «ШыТЫРМАН» шығармалар жинағына ие болады.

**ҰТЫСҚА ҚАТЫСУ
ҰШІН НЕ КЕРЕК?**

Ол үшін пошта бөлімшесіне барып:

«Зан газетіне» (индекс – 65921); «Юридическая газета» (индекс – 65928); «Зан» журнальына (индекс – 75849); «Фемида» журнальына (индекс – 75858) жыл соңына дейін жазылып, түбірткітің көшірмесін бізге жолдасаныздар болғаны!

Екі басылымға жазылғандардың мүмкіндігі екі есе өседі!

ҰТЫС ИЕГЕРЛЕРІ 28 МАУСЫМ – журналисттер күні анықталады.

Ал, іске сәт!

СҮХБАТ

Ақымырза ТУРСЫНБАЕВ,
жобалау компаниясының
жетекшісі:

«ТҰРҒЫНДАР СЫНЫ – МАҢЫЗДЫ СИГНАЛ»

– Ақымырза Садықұлы, мемлекеттік органдар мен жеке және заңды тұлғалар арасындағы қатынастарды реттейтін «Қазақстандағы сәулет, қала құрылышы және құрылым қызметі» туралы заң өз міндетін атқара алды ма?

– Көп мәселелер әлі нақты шешімін таптай отыrsa да, өзге заңдар секілді бұл да даму барысында деуге болады. Сондықтан оны жетілдіруді тоқтатпай, еліміздегі сәулет-құрылым саласындағы зерттеулердің қолданап, керек болса шетелдердің тәжірибелін зерттеп, енгізу қажет. Сәулет-құрылым саласының дамуына айтарлықтай әсер еткен бұл заң жеке және заңды тұлғалар арасындағы қатынастарды реттеуде маңызды рөл атқарады. Дегенмен, қоғамның ілгері дамуы мен құрылым индустриясы алдынызға қоятын заманауи талаптар мен міндеттер оны кезеңді түрде жаңартып, үздіксіз жетілдіру қажеттілігін көрсетті.

(Соны 5-бетте)

ҰЛТТЫҚ ЖОБА

ЖҰМЫССЫЗДЫҚТЫ ЖОЮ – ЕЛ ДАМУЫНЫҢ КӨРСЕТКІШІ

Өңірлік теңсіздік проблемасы бүкіл әлемде бар. Сондықтан да елімізде өнірлер арасындағы айырмашылықты қысқарту үшін «Қуатты өнірлер – ел дамуының драйвері» атты ұлттық жоба әзірленген. Жобаның басты мақсаты – республика тұрғындарының ең негізгі проблемаларын шешу.

Бұл жоба аясында Түркістан облысының әкімі Дархан Сатыбалды кезекті жұмыс сапарында Бәйдібек ауданының әлеуметтік-экономикалық даму жөнінде ауданының активімен көшпелі мәжіліс өткізді. Ауданының

дамуына көрі әсерін тигізіп отырған кемшіліктер мен кедерілдер бүкпесіз айтылып, аудан әкімі мен басқарма басшыларына тапсырмалар берілді.

– Жаңа форматта жұмыс істеуге көшу керек. Бюджеттің мүмкіндігіне ғана үміт артып отыра бермей, қолдан келетін тазалық, абаттандыру секілді мәселелерді шешуге болады. Ауданының даму жоспарын қайта қарап, басынан әзірлеуді тапсырамын. Бұл ретте әр ауданының ерекшелігі назарға алынып, басым бағыттары анықталуы керек. Облыстық экономика және бюджеттік жоспарлау басқармасымен бірлесе отырып, барлық көрсеткіштердің орындалуын қамтамасыз етіңдер. Кіріс көлемін арттыру, жұмыс орындарын көбейту, кәсіпорындар ашу аса маңызды. Ауданға жеке инвестицияларды тарту бойынша нақты жобалар ұсынып, даму бағыттары бойынша ізденісіздер. Біз қолдауға дайынбыз. Жаңа мүмкіндіктерді қарастыруға бет бүру қажет, – деді Дархан Сатыбалды.

Жиында Түркістан облысы әкімі аппаратының басшысы Еркеғали Әлімқұлов ауданды дамыту жұмыстарын зерделеу нәтижесімен таныстырып, өзекті мәселелерді қозғады.

(Соны 6-бетте)

ҚЕКЕЙКЕСТИ

Ата Заңымыздың 17-бабында адамның қадір-қасиетіне қол сұғылмайтыны, ешкімді азаптауга, оған зорлық-зомбылық жасауға, басқадай қатығездік пен адамның, жеке басын қорлайтында жәбері көрсетуге, не жазалауға болмайтындығы көрсетілген. Алайда, елімізде соңғы уақытта күш-қайратының, басымдығын пайдаланып, әйелі мен баласына зәбір көрсететіндер азаймай отыр.

ТҮРМЫСТЫҚ ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚҚА САЛҒЫРТ ҚАРАМАУ ҚАЖЕТ

Тілті, БАҚ және әлеуметтік желі беттерінен тұрмыстық зорлық-зомбылықтың соңы қайылы жағдайға ұласқан оқиғаларды да жиі көзіміз шалатын болды. Бұған қазақты тәрбиемен сүсүндап өсken қазақ қыздарының отбасы берекесін ойлап, іштегі мәселені сыртқа шығаруға асықпайтынын қосының. Мұның соңы түтеп келгенде тұрмыстық зорлық-зомбылыққа алып келді. Дерек көздеріне сүйенетін болсақ, бының отбасының зорлық-зомбылық салдарынан 700-ге жуық қылымы жасалып, әлімжеттік көрсетушілерге 35 мыңдан астам әкімшілік хаттама толтырылған екен.

Бұгінгі қоғамның дөртінше айналған тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселеzi Мемлекет басшысын да бейжай қалдырмады. Атап айтсақ, Президент бір сезінде азаматтардың бәріне тәң мүмкіндік беретін қоғам құру, соның ішінде әйелдер мен балалар құқығын қорғау басты міндет екенин атап етті. Мемлекет басшысының тапсырmasы аясында әйелдер мен балаларға кешенді қолдау көрсетілген орталықтар жұмысын бастады. Оnda психологиялық, құқықтық және медициналық көмек көрсетіледі.

Конституция, Қылымстық кодекс, әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекс, Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы зан, Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы кодекс және т.б. нормативтік құқықтық актілер тұрмыстық зорлық-зомбылықтан қорғау жөніндегі құқықтық негізіді құрайды. Осы орайда, отбасы-тұрмыстық қатынастар – ерлі-зайыптылықтар, бұрынғы ерлі-зайыптылықтар, бірге тұрттың немесе бірге тұрған адамдар, жақын туыстар, ортақ баласы бар адамдар арасындағы қатынастар болып табылса, тұрмыстық зорлық-зомбылық дегеніміз отбасы – тұрмыстық қатынастар аясында бір адамның басқаға қатысты дene зардабын және психикалық зардап келтіретін немесе келтіру қаупі бар құқыққа қарсы қасақана әрекеті танылады.

Тұрмыстық зорлық-зомбылық күш көрсету, психологиялық, секуналдық және экономикалық зорлық-зомбылық түрінде орын алуы

мүмкін. Тарқатып айттар болсақ, күш көрсету – дene құшын қолданып, денсаулыққа қасақана зиян келтіру. Ал, психологиялық зорлық-зомбылық – адамның психикасына қасақана асер ету, қорқыту, қорлау, болсалу немесе деңсаулыққа қаупі тәндіретін, психикалық, дene жеке басы дамуының бұзылуына әкелетін әрекеттерді қасауға мәжбүрлеу арқылы ар-намысы мен абыроын кемсіту. Экономикалық зорлық-зомбылық – адамды тұрғын үйінен, тамағынан, киімінен, мұлкінен, қаражатынан қасақана айыру болып табылады.

Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың жеке профилактикасы шараларының қатарында әңгімелесу, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама қасау не қорғау нұсқамасын шығару үшін тұрмыстық зорлық-зомбылық жасаған адамды ішкі істер органдына жеткізу, қорғау нұсқамасы, әкімшілік ұстау, медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шарасы, құқық бұзушылық мінез-құлқына ерекше талаптар белгілеу, әкімшілік жазақолдану, ата-ана құқығынан айыру не оны шектеу, сот үкім бойынша қолданылатын шаралар бар.

Тұрмыстық зорлық-зомбылық үшін әкімшілік жазалар Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің 73-бабы негізінде қолданылады. Атап бап көпшілікке отбасы-тұрмыстық қатынастар аясындағы құқыққа қарсы әрекеттер деген атпен таныс. Құқық бұзушымен отбасы-тұрмыстық қатынастардағы адамдарға сыйламаушылық көрсетіліп, былаптап сейлеу, қорлап тақтису, қемсіту, үй тұрмысындағы заттарды булдіру және олардың тыныштығын бұзатын әрекеттерде қылымстық жазаланатын іс-әрекет белгілірі болмаса ескерту қасауға не бес тәуілкік дейінгі мерзімге әкімшілік қамақа алуға әкеп согады. Ал, әкімшілік жазақолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған осында әрекет соның он тәуілкік дейінгі мерзімге әкімшілік қамақа алуға әкеледі.

Корыта айтсақ, дана халқымыз қашанда дүниеге келген баласын байлық, бақытқа тенец, ұрғағым жалғасты дегүанған. Ал, әйелді отбасынан үйіткесі, алтын қазығы деп қастерлей білген. Сондықтан, отбасы – шағын мемлекет десек, оның түтіні тұзу шығып, шаңырағы шайқалмау үшін тыныштықты қамтамасыз етіп, тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселеzi ауданаралық сотының судьясы

Лариса КЕНЖЕЕВА,
Маңғыстау облысы
кәмегінде толмағандардың
істері жөніндегі
мамандандырылған
ауданаралық сотының судьясы

 БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ФЫЛЫМ САЛАСЫНДА СЕРПІЛІС ЖОҚ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Өкінішке қарай, жасалған баяндаманың деңін бұл министрлік құрылғанға дейін атқарылған жұмыстар құрды. Жаңа министрлік тарапынан қандай жұмыс жасалғаны жайлай мәрдімдес ешнәрсе айтылады. Депутаттардың ғылым мен жоғары білігіне қатысты көптеген сұрақтарының жауабы қарастырамыз немесе бұл мәселе өте қындеңген сияқты жаттандылықтан аспады. Тіпті, Президент берген тапсырмалардың неліктен орындалмай жатқанына қатысты да министр мәрдімдес уәж айта алмады. Ал, саланды дамытуға қатысты тың ұсыныстар, озық идеялар жайлы мүлде сәз қозғалмады десе де болады.

Жиында қосымша баяндама жасаған Мәжіліс депутаты, палатаның әлеуметтік-мәдени даму комитетінің тегерасы Асхат Аймағанбетовтің сөзінен түйгендіміз, жалпы Мемлекет басшысы ғылым саласынан ерекше қамқорлықпен қарап, оны дамытудың барлық мүмкіндітерін жасап беріп отыр. Оларды жүзеге асыру үшін депутаттық корпус та қажетті заңнамаларды дер кезінде қабылдап, құқықтық базамен қамтамасыз етті. Ендігі қалғаны үйімдастыру шаралары. Бір жыл ішінде әзірге тек ғалымдардың жалақысы ғана есті. Ал қалған тапсырмалар орындалмай отыр. Соның бірі ғылыми үйімдардың тікелей қаржыландыруды. Депутаттық корпус заңнамалық өлшемді 2021 жылдың соңында қабылдаған болатын. Оnda айқындалған талап бойынша құзырылыры орын барлық нормативтік-құқықтық актілерді қабылдап, 2022 жылдың ортасынан бастап мындан астам ғылыми қызметкерге тікелей қаржы төленуі керек еді. Өкінішке қарай, бүгінгі күнге дейін бұл тапсырма орындалмады. Ал, шын мәнінде бұл бүгінде ғалымдардың ғылыммен алаңсыз айналысып, тиімді нәтижеге жетуінің кепілдігі еді. Өйткені, 2011 жылдан бастап олардың жалақысы тек ғранттық конкурсынан жақындаған орын осы үрдісті тоқтатпау үшін ғылыми зерттеулерді тікелей қаржыландыруды мәселеңін көтерген екен. Президент дұрыс бастаманы қолдап, мәсelenің оңынан шешілүіне ықпал етіп. Соған сәйкес «Қазак тілі», «Қазақстан тарихы» сынды іргелі ғылымдармен айналысатын ғалымдарымыз ғранттық байқаулар-

ды күтіп отырмай, бюджеттен тікелей қаржы алатын болған. Алайда, ғылымға қатысты шаруаларды үақыт оздырмай, дер кезінде атқарады деп үміт артқан жаңа министрлік істі жүзеге асыруға асығар емес. Мәселені түсінбей отыр ма, әлде басқа себебі бар ма?

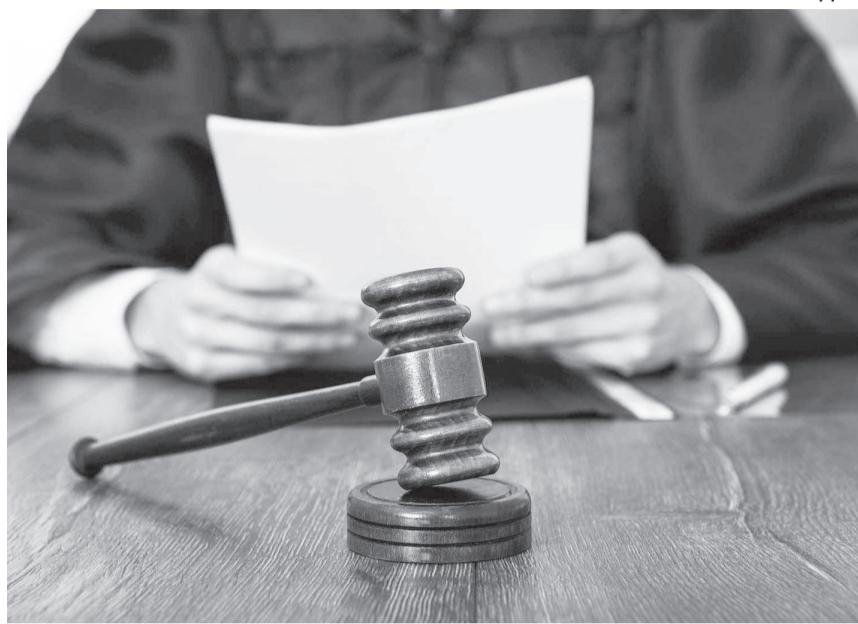
Бұл жөнінде айтылған ескертпеге қатысты министр еш үәж жасамады. Сол секілді жиында Аймағанбетов мырза еске салған ғалымдар көтпен көтеріп жүрген ғылыми зерттеулерге берілтін гранттарды үш жылдан бес жылға созуға қатысты да министрдің мәрдімдес жауабын ести алмадық. Асхат Аймағанбетов бұл тапсырмалың орындалуы да ғалымдар үшін маныздылығын атап көрсетті. Мысалы, археологиялық экспедиция қазба жұмысын үш жылдың ішінде бітіре алмайды. Соңықтан ғылыми, әсіресе, фундаменталды ғылыми зерттеулер үшін кемінде бес жыл керек. Қаржы да осынша жылға бөлініп қажет. Кейір мемлекеттерде мұндай жұмыстар он жылға созылады. Ал, біздін елімізде тіпті осы үш жылда бір өтетін конкурстар бойынша көлісімшарттарға үақытында қол қойылмайды. Мысалы ыбылтыр қараша айында тапсырылған жобалар бойынша бүтінге дейін мәміле жасалмай отыр. Ал, бұл ғалымдардың құнкөрісі мәселе. Бұған қатысты да құзырылыры орынның не ойлан отырғаны белгісіз. Үш жылда бір рет жарияланып конкурстар мерзімін өзгерту де кезек күттірмейтін іс. Өйткені, конкурста жеңбесең тағда оның өтетін үақытын үш жыл күтіп турға келеді. Бұл да айналып келгенде ғалымдардың ынталының жақтывын жағдай. Енді Президент тапсырмасымен он конкурстар жыл сайын өткізу жайлы шешім қабылданады. Құзырылыры орын бұл шараны жедел атқарса ғылым саласында тың серпіліс болары сөзсіз.

Жиында сөз алған ғалымдар, сарапшылар, депутаттардың айтудың қарғандаған ғылым мен жоғары білім саласындағы атқарылмай қалған, шешімін күткен мәселе бұдан да көп. Мәселен, Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеттің ректоры Ақылбек Құршбаевтың сөзінен ғылым туралы бұған дейін де талай концепциялар, бағдарламалар да ярланғанын, алайда ешқайсысы орындалмай қалғанын bildік. Мұның

себебі, олардың нақты жүзеге асыру төтіктері ойластырылмауынан екен. Құршбаев мырзаның айтудың, жалпы «іс тетігін кадр шешеді» деген қағида ғылымда, экономикада басты назардағы алынуы керек. Қазір бізге заманауи кадрлар керек. Ал, олардың дайындаудың ен қысқа жолы – әлемдегі жетекші университеттердің оқу бағдарламаларына ауысу. Бұл үшін заманауи оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойынша дамыған елдер секілді базальк қаржыландыру жүйесі болу керек. Ашығын айтқанда, қаражаттың жоқтығынан елімізге келген жетекші шетелдік университеттердің жақындаған оқу инфрақұрылымын құру қажет. Оған ғылым және жоғары оқу министрлігінің жаңынан арнағы бюджеттік бағдарлама түзіліп, іске қосылуы тиіс. Яғни, жоғары оқу орындары бойын

МИНБЕР

СУДЬЯ ӘДЕБІ КӨПШІЛІК НАЗАРЫНДА

Судья болу – мәртебелі қызмет, маңызды міндет. Мемлекет атынан төрелік ететін бұл лауазым иелеріне қойылатын талаптың жыл сайын қүштейтілуі сондықтан. Судья болған сәттен үміткерлер халықтың, адамы екенін, өзінің, әр ісі, әрекеті тәуліктің 24 сағатында бақылауда болатының түсініү керек. Бұл судьяның қызметтегі бет-бейнесіне, процестегі қимыл-қозғалысына ғана емес, қоғамдық орындардағы, ел ішіндегі жүріс-тұрысына, өзін-өзі ұстауына ерекше мөн берілетінін айғақтаса керек. Судья – ел азаматтары үлгі тұтатын, өнеге ететін тұлға. Сондықтан, оның жақсы істердің басында жүріп, он бастамаларымен көзге ілінген маңызды. Судьялардың Әдеп кодексі бұл тұргыда әріптестерімізге негізгі бағдар міндетін атқарады.

Ен алғашқы Әдеп кодексі республика судьяларының VII сөзінде қабылданғаны мәлім. Үлкен талқы, көптеген ұсыныс-пікірлер сұрыпталғанда келе 2016 жылы қолданысқа енгізілген бұл күжат талай жыл судьяларға қалтқысы қызмет етті. Кодексті дайындауда ел Конституциясынан бастап, «Сот жүйесі мен судьялар мәртебесі туралы» заңы, «Адам құқықтарының жалпыға бірдей деқларациясы», «Судьялар тәртібінің бангалорлық кодексінің талаптары басшылықта алдында.

Әдеп кодексінің қабылдануны – айтулы оқиға. Себебі, бұл қазылардың әдептен озбауына, қызметтің заны мен ардың шенберінен шықпай атқаруына себепші болды.

Осылайша судьялардың кәсіби қызмет нормаларын ұстанып, тұрмыстағы жүріс-тұрыс тәртібінің жаңа кезеңі басталды. Міне, содан бері зымырап жеті жылға жуық уақыт өткен екен. Заманның озыны бар, тозығы бар демекші, Әдеп кодексін де то-лықтыратын, судьялардың кіслік келбетіне қойылатын талаптарды да өзгертертін сәт туды. Бүгінгідегі жаңа технология жетістіктері үздіксіз дамып, адами факторды заманауи үрдістер алмастырыған заманда Әдеп кодексін жаңырту қалыпты құбыльы.

Соңғы жылдары Әдеп кодексін заман талабына сәйкестендіру бағытында ауқымды жұмыстар атқарылып, түрлі пікірталас үйімдастырылды. Бұл маңызды шараның басы-қасында Судьялар одағының Орталық кенесі мен Зан үстемдігі бастамашы Американдых әндерлер қауымдастыры (ABAROLI) тұр. Бүгінде көпшіліктің ұсыныс-тілектерін ескере отырып дайындалған кодекс жобасы сот корпузы үшін ен онтайлы модель деген ойдамын.

Әдеп кодексі талаптарының сақталуы сот процесінде қатысушыларды ғана емес, судьяның өзін әдепке тәрбиеleid. Судьяның сөйлеу мәнеріне, көпшілік алдында өзін ұстау қабілетіне, тапкырлығына, адамдармен жылы қарым-қатынас орната білуіне, көпшілікпен тіл табысуына қарап азаматтардың сотқа деген көзқарасы қалыптасады. Сондықтан, судьялар өз әрекеттін сот беделіне әсер ететінін ұмытпағаны жөн.

Жұмыстың жауаптығы судьяларға шекісінде шектеулер жүктелтін түсінікті. Әрине, судьяға азаматтар жеке тұлға дегеннен гері көпшілік адамы деп қарайды. Осы ретте судьяның қызметтің отбасымен байланыстыру мәселесіне де мән берген жөн. Әйткени, қазір бұқаралық ақпарат құралдарында, әлеуметтік желілерде «Судьяның тузысы, судьяның отбасы» деген создердің алға шығарылып, ақпарат тарату көбейіп кетті. Бұл параста иесінің, салттың танымалдығын артырып, беделін көтеру керек. Алайда, өз жұмысына жауапты судьяны тұстарының теріс әрекетіне орай айыптау, қаралу, сөзге іліктіру артық. Бұл судьяны негізгі жұмысынан алынғатуға, іс қараға кететін үақытын пайдасыз ақпаратқа арнауына тұртқи болады. Осыған орай, жалпы қоғамда судьяға деген күрметті, судьяның жеке өміріне қатысты құпияны сақтау әдебін қалыптастыру артықты еттейді.

**Айнур САҒЫНДЫҚОВА,
ҚР Судьялар одағының Түркістан облыстық
филиалының Судья әдебі жөніндегі
комиссия мүшесі**

Кодекстің жобасында соттан тыс қызметтің судьяға азамат ретінде пікір білдіру, діни сенім бостандығы, жиналыштар мен қауымдастықтарға қатысу еркіндігіне кепілдік берілетіні көзделген. Бұл да зайырлы, құқықтық мемлекеттегі қажетті қадам.

БІТІМ

Отбасын құрган екі адамның бір-біріне ғана емес, үрпагы, ата-аналары және мемлекеттің алдында үлкен жауапкершілігі бар. Алайда, қогамымызда осы жауапкершілікке жеңіл қарайтындар аз емес. Соның салдарынан екі ортада балалар зардан шегуде. Отбасылық кикілжінің соңы тұрмыстық зорлық-зомбылықпен аяқталатыны аның шындық. Бұл тұрғыда көбіне ерлер тарарапынан алкогольді ішімдікке, ойын құмарлыққа салынушылар кеп. Ишімдік араласқан жерде сенім де қалмайды.

МӘМІЛЕГЕ КЕЛУДЕН ЕШКІМ ҰТЫЛМАЙДЫ

Салауатты өмір салтын бүкіл отбасына насыхтап, ұл-қызының болашағы үшін жағымсыз әддертеден өзін тыйятындар да бар. Солардың қатарын көбейту бүгіндегі үлкен мәселелеге айналып отыр. Өркениетті қоғам құруға бет бұруда мемлекеттің үшін әрбір отбасының рөлі зор. Сондықтан, ерлі-зайыптылар кез келген мәселеде балалары үшін ортақ мәмілелеге келуге тиis және әрқайсының өзінің әкелік, аналық міндеттеріне салынтық танытпауда көрек. Мысалы, республика соттарында ерлі-зайыптылардың арасындағы заңды некені бұзу, дүние-мұлкіті белу, бала тәрбиеци, алимент және тағы басқа да мәселелерге қатысты туспін жатқан азаматтық істер саны

артуда. Сотқа ерлі-зайыптылардың бірінен жоғарыда атапған мәселелер бойынша талап арызы түсіннен кейін татуластырушы судья он жұмыс күні ішінде бітімгершілік процедураларын өткізеді. «Бірлігі бардың – тірлігі бар» деп бабаларымыз айтқандай, соттар еркашанда ерлі-зайыптылардың бірлігін сақтауға, сол арқылы тірліктерін одан әрі жағастырып кетулеріне мүдделелік таңтады.

Райпарынан қайтып, шаңырақтарын қайта түзесе, нұр үстіне нұр, ондай отбасында балаларының болашағы жарқын болады. Медиацияның бүгінгі таңдағы елеулі ігілігі де осы. Азаматтық процестік заңнамаға енгізілген жаңа нормада даудын сотқа дейін немесе сотты реттелуін көздейді. Заңдағы түзетулер тұлғалардың арасындағы дауларды екі жаққа да тиімді етіп шешуге, жаңжалдың алдын алуға бағытталған. Бұл жағдайда сотқа дейінгі хаттама жасалып, онда тараптардың дауды реттеуге байланысты ұсыныстары мен далелдері көр-

сетіледі. Татуластырушы судья тараптардың әркайсыына қатысты бейтарап позицияны ұстана отырып, олардың дауды өзарда реттеуіне жәрдемдеседі. Заң талабына сай, тараптар бітімгерлік процедурасын таңдауға құқыбы.

Татуластыру рәсімдері – олардың ортақ келісімге келулерімен дауға соғын нүкте қоюдын алғышарты. Ал, сот шешімінде екі тараптың бір ғана риза болады. Себебі, сотта бір тарап міндетті турде жеңіліс табады. Медиациялық келісімде үтқан немесе үтүлған жақ болмайды. Тараптардың екеуі де өздерін қанағаттандыратын шешімге қол жеткізеді. Осы себепті, бұл жерде судья дауласуышылардың бітімгершіліккүндейді. Тараптардың құқықтарын жан-жақты тусіндіріп, дауды сотқа дейін реттеудін өздері үшін тиімді екенін саралап береді. Қай жағынан алғанда да медиациялық процесс ең алдымен соттың және тараптардың уақытын, қарызын үнемдейді. Бұл дауласуышылар үшін де, сот үшін де тиімді. Тараптар басы артық шығындардан арылады. Денсаулықтары сақталады. Олай дейтініміз, татуластыру рәсімдері арқылы шешімін тапқан іс бойынша төленген мемлекеттік баж салығы тараптарға қайтарылады. Ерлі-зайыптылар арасындағы түсініспеушілік соңы ажырасуға әкеледі. Ал, түсініспеушіліктің өзі көбінесе ұсақ нәрседен басталады. Олардың меммендік пен жиһалған екпелерін сыртқа шығарудың кесірінен бір-біріне деген үлкен реніштерінен балалардың мүддесі аяқтасты болады. Соның салдарынан балалар психологиялық, моральдық тұрғыда азап шегіп, қүзеліске ұшырайды. Сондықтан отбасының ынтымақтығын сактауға, балалардың болашағын жарқын етуге ерлі-зайыптылар бірдей күш салуға тиіс. Отбасының тұтастығы қоғам мен мемлекет үшін алдыңғы орында.

Г.МҰРАТҚЫЗЫ,
Бәйдібек аудандық
сотының көнсе мемгершісі
ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ

ӘРТҮРЛІ

4. «Актив Gold ломбард» ЖШС, БСН 191240026634, заңды мекенжайының өзгерген туралы хабарлайды: Алматы қаласы, Пушкин көшесі, 41 үй, 114 үй-жай. Тел. 87064100877.

11. Костанай облысының Ұзынқөл аудандық сотына Костанай облысы, Ұзынқөл ауданы, Киров ауылындағы, Кесенеке ауылы мекенжайында тұртсын Светлана Николаевна Пожидавелан 1988 жыны 10 мамирда тұган азатты Дмитрий Иванович Перуноғын, Верхнесыроватка ауылы, Сума облысы, Украина тұмасынан қайтыс болды деп жариялау туралы етіншін көліп түсти. Соның белгілі болған жерде Костанай облысы, Ұзынқөл ауданы, Ұзынқөл ауылы, Мүсірепов көшесі, 27 үй, телефони: 8 (7144) 21661, электрондық адрес: 714-3910@sud.kz өтніш жарияланған күннен бастап үш ай мерзінде хабарласурынды сұраймыз.

14. Жетісу облысының Талдықорған қалалық соты «Айна-лайын» қының өмір жағдайдағы балаларды қолдау орталығы» КММ-нің Торовик Татьяна Анатольевнаны хабар-шашарыз кетті деп тану туралы етінші бойынша азаматтық іс қозғады. Торовик Татьяна Анатольевна туралы қандай да ақпарат болған жағдайда Жетісу облысының Талдықорған қалалық сотына мына байланыс телефондары арқылы хабарласуды сұраймыз: 8(7282)246870, 87478189623, 87083975977.

МҰРАГЕРЛІК

9. 26.11.2022 ж. қайтыс болған Стамқұлов Марат Сейсембайұлының; 09.05.2019 ж. қайтыс болған Оразбеков Гани Адамбековичтің және 30.04.2023 ж. қайтыс болған Турсункулова Күннэр Темираевнанын аттарынан мұралық істер ашылғандығын хабарлаймын. Мұрагерлерінің Түркістан қаласының нотариусы Балтабаева Алия Оралбаевнаға хабарласуын сұраймын. Кеңесі Түркістан қаласы, Тауке хан даңғылы, №180 мекенжайда орналасқан. Тел.: 87718175589.

10. 21.11.2022 жылы қайтыс болған Китанбаев Бектас То-лысыбайұлының артынан мұралық іс ашылды. Мұрагерлері немесе

мұра туралы білгісі келгендер болса, нотариус F.A. Шардарбековке келу керек. Мекенжайы: Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Шиелі кенті, Т.Рысқұлов көшесі, №5 ғимарат. Тел.: 87022334499.

12. 18 желтоқсан 2022 жылы қайтыс болған азамат Жумашев Низабай Елеусиновичтің атына мұралық іс ашылды. Барлық мұрагерлер мұраны қабылдау үшін Атырау қаласы, Авангард 3 ықшамауданы, 75 үй, 5 көнде мекенжайы бойынша нотариус А.А. Амандақырова хабарласулырын сұраймыз.

ТАРАТУ

5. Пәтер иелерінің кооперативі «Элит» үйыми, БСН 121240015478, мекенжайы: инд. 040700, Қазақстан Республикасы, Алматы обл., Іле ауданы, Энергетикалық ауылдың округі, Өтеген батыр ауылы, Титов көшесі, 6А үй, 4 пәтер, өзінің жойылғандығы туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжайы қабылданады: Өтеген батыр ауылы, Титов көшесі, 6А үй. Тел.: 87479676874.

6. «Food House & Service» жауапкершілігі шектеуі серіктестігі, БСН 070540003490, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қазақстан, Алматы қаласы, Түркісі ауданы, Заветная көшесі, 55А үй.

7. «Centre 2021» ЖШС (БСН 210640025822) өзінің еркіті түрде таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Ақтау қаласы, 9 шағынауданы, 9-үй, 78-пәтер), өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжайда қабылданады: Ақтау қаласы, 14 шағынаудан, 16 үй, 9-пәтер. Тел.: 87079798236.

8. «Ханша-2016» ЖШС, БСН 160940001051 (Ақтау қаласы, 9 шағынауданы, 9-үй, 78-пәтер), өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжайы қабылданады: Ақтау қаласы, 14 шағынаудан, 16 үй, 9-пәтер. Тел.: 87079798236.

13. «Royal Consulting Club» ЖШС, БСН 140440015694, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Астана қаласы, Сарайшық көшесі, 9-үй, 97-пәтер, тел.: 87774705055.

15. Үйым: «Благотворительный фонд «Десять к Одному», Жеке қоры: БСН/БЖН 180540038228, таратылғаны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Алматы қаласы, «Тауғұл» шағынауданы, 6 үй, 41 пәтер, тел.: 87057955379.

16. «Ulenta» жауапкершілігі шектеуі серіктестігі. БСН 191140028290, өз жұмысын тоқтатылғанын хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Батыс Қазақстан облысы, Сырым ауданы, Өлеңті ауылы, Байтерек көшесі, 7 үй, 1 пәтер.

17. №2 жалғыз қатысушының шешімін С.В. Маликова 2023 жылы 15 мамырдан «Луч-Ломбард» ЖШС (БСН 191240020080) ломбард ретінде қызметтің тоқтату туралы шешім қабылдады.

Астана қалалық сотының ұжымы және Қазақстан Республикасы Судьялар одағының Астана қалалық филиалы Астана қалалық сотының судьясы Әбдіалиева Гульнара Аманжолқызына

аяулы анасының

мезгілсіз қайтыс болуына байланысты орны толmas қайғысына ортақтасып, көніл айтады.

Астана қалалық сотының ұжымы және Қазақстан Республикасы Судьялар одағының Астана қалалық филиалы сот жүйесінің ардагері Болатова Роза Газизқызына жолдасы

Әсербаев Мәдіхан Доссанұлының

өмірден озуына байланысты тұған-тыстыарына орны толmas қайғыларына ортақтасып, көніл айтады.

Жарнама қабылдайтын орындар:

ЖАРНАМА БӘЛІМІ:

Алматы қаласы

Тел.: 8(727) 292-43-43,

8 (708) 929-98-74

E-mail:

zanreklama@mail.ru

zanreklama.kz

ЖАРНАМА ҚАБЫЛДАЙТИНЫ ОРЫНДАР:

ЖК «Қандыбаева», Газеттерге, журнадарға және салттарға хабарландыруды қабылдаудағы агентті: 8(727)327 30 92, тел/факс: 273 47 98, 8 707 895 21 99, 8 701 739 27 83, 8 705 185 75 73

www.gazetysaity.kz, e-mail: vsegazety@mail.ru

Алматы қ., Абылай хан дән., 60, Мақатаев көшесі, 209 көнсе.

ЖК «Best Agency», мекенжайы: Алматы қ., Абылай хан дән., 60, Мақатаев көшесі, 209 көнсе. Тел/WhatsApp 8 707 280 09 12.

«KAIR

...алғашында темекі мен арақтың иісі қоса бұрқырап, қолқасын қауып, жүргегі айнағанымен салден сон Иринаның оған мән беретін мұршасы болмай қалды. Тіпті, ол өліп қалған адамдай сұлық жатыр. Жаны тәнінен ажырап кеткендей, өзінің бейшара халін, өзінің сорлы бейнесін сыртынан көріп тұргандың күде. Үстінде итеп жатқан нақұрыспен мұлдем ісі жоқ, көздері түнгі аспанға қадалып қалған. Жұлдыздар да бұған құлімдеп... жоқ, құлімдеп емес, құлқі етіп қарайтындар.

Намыстан өртенип, түн жамылып келіп тарпа бас салған малғұнның мазағынан қорланып жатқан бойжеткен өзінің болашагына қатысты байланысы сәт жасап та қойған еді. Бет-аузын тұмшалап алған ерек көргенсіз тірлігін бітірген соң көп ұзамай тұрғып кете берді. Шалбарын жүре күіп, қылмыс орнынан тезірек тайып тұрғысы келгендей, аяғы-аяғына шалынып, бір-екі рет құлап та тұрды. Жүріс-тұрысы таныс сияқты көрінді. Алайда, оны ойлап, кім еді деп бас қатыруға бейшара қызын зауқы да болмады. Әлгі доңыз сәлден соң қара түнекке сініп, көзденғайып болды.

Ирина құр сұлдерін зорға көтерді. Кейлеңгінің жүлім-жүлімы шығып жыртылған омырауын жауып, етегін түсірді. Оң аяғының басына оралып қалған колготкасын шешіп алды. «Үгіе барудың, біреуге мұн шағудың қажеті жоқ. Қөзімше мүсіркегенімен, сыртынан сез қылары анық кімкінің де. Одан да осы жерде қал берейін» деп түйді ол. Өзі жанаға қорланған жердегі теректің бір бұтағына колготкасының бір шетін байлап, екінші жағын мойнына орады да, тізерлеп отырғаннан...

* * *

Қаланың қақ ортасындағы саябақта жаяу жолдан сәл қыстау жерде қыз баланың асылып тұрган денесін таңертен бақты сыптырып жүрген Афанасий тауып алды. Толқынды шаштары бетін жауып, тізлерлөп отырған адамды қөргенде көпті қөрген Апанас шалдың шошып қалғаны рас еді. Баяу жақындан келіп, сыптырқының ұзын сабымен тұртпі қөрген. Қозғалмады. Сосын барып теректің бұтағы мен қызын жекелек тұсын жалғап тұрган жіпті көріп, мән-жайды түсінді. Дереу полицияға хабар беріп, օқиға орнына жан баласын жақыннаттай қорып отырды.

* * *

Тәнмен таласа бәзек қаққан телефон шырылынан подполковник Әлихан Маханбетұлы шошып оянды. Әйткені, тергеу бөліміне басшы болғанға дейін талайды қөрген көнігі маман ерте соғылған қоңырау қуанышты хабар жеткізбейтінін жақсы білетін. Жанында жатқан жұбайы оянып кетпесін деген оймен телефонды жедел көтеріп, құлағына тосты...

– Тындан тұрмын!

– Подполковник мырза, кезекші бөлімнен Қанатов хабарласып тұрган. Орталықтағы бақтан бір қыз баланың денесі табылды. Асылып қалған дейді.

– МММ, жақсы. Маған машина жіберші.

– Кезекші бөлімдегі жігіттерге айтып қойдым. Сіздің үй жақта жүрген біреуі ендігі барып та қалған шығар.

– Рәкмет. Айтпақшы оперлар кетті ме? Бүгін кезекші кім еді?

– Иә, бәріне хабар берілді. Марат Нұрышев кезекші еді, ол օқиға орнында қазір.

– Криминалистер ше?

– Бәрі бірге кеткен.

– Жақсы.

Телефон тұтқасын қойған Әлихан

тездеріт жуынып алып, есік алдына шықса кезекшілікте жүрген жігіттер темекі шегіп, күтіп тұр екен. Подполковникке ізет білдіріп, сымдай тартылып тұра қалды. Әлихан басын изеп амандасты да, асығыс келіп көлікке отырды. Патрульдің жігіттері де деру машинаға отырып, орталық баққа қарай жүйкіткі жөнелді.

Оқиға орнына келсе тергеуші Серік Балмағамбетов, жедел үәкіл Марат Нұрышев пен криминалистер қызын шешіп алып, жатқызып, бетін жауып қойыпты. Криминалистер жұмыстарын бітіріп қалғанға ұқсайды, қобишаларын жинап жатыр екен. Бақтың ішіндегі тірек белімінде отыратын полиция қызметкері алдымен

Кабинетке келіп шай қойып, середе тұрган үш папканы қолынан алды. Бұл соңғы екі айда болған қылмыстық оқиғалардың материалдары. Қалада бір онбаған пайда болған сияқты. Осыған дейін де қыздар зорланып, күдікті анықталмай келеді. Басшылық та қылмысты аша алмай жатсындар деп тергеу беліміне қызын қарай бастаған болатын. Енді, зорланған қызын өлімі туралы деректі етігенде бұлардың басынан сипай қоймасы белгілі...

– Кіруге бола ма екен?

Әлихан Маханбетұлы өз ойымен арпалысып, алдындағы қағаздарды ақтарып отырып, уақыттың қалай өтіп кеткенін аңғармай қалыпты. Шәйнегі қайна, сүып та қалған

Шағын ғана терезеден түскен сүаледен білме іші қаракөленеке болып тұр. Терезедегі тор Сергейдің көnlіне үрей үзлатып, дегірін қашыра бастады. Тергеушінің жақаурашты сайлеген жыныс сездері мұның жаңына жаққанымен, қолындағы дойырмен санын сабалап, өзіне кікінен қарап отырган жедел үәкілдің сүсты жузінен мұның шыбын жаңы шырқырап барады. Түнімен ішкен арақтың үзінен ба, әлде, сүйкітісін өлгөн туралы сүйт хабардан ба, белгісіз, басы мен-зен болып, мазасы болмай отыр.

– Сонымен, Серега, сен бұл қылмысақ мастиқпен бардың, өзіңін не істеп, не қойғаныды білмей қалдың фой, солай ма? Сен қолыңмен істе-

анықтап береді. Марқұмның бойынан алғынан үркіп шаған тән болса біттім дей бер. Онда өмірбасы турмада шірісіц!

Әлихан Маханбетұлының, «Марат, бұл іспен өзін айналыс» – деген бұйрығын орындауға ынта-шынтасымен кіріскең Марат Сергейді қыспаққа ала бастады. Кезінде кеңінен қолданылған бұл тәсілдің қазір қаупіті екенін жақсы белгітін тергеуші Маратты әзір дегендеге сабасына түсірді. Құдай сақтасын, айыпты бул болмай шығып, ертең үстерінен арыз жазатын болса бастары пәлеге қалады. Құр жұмыстар шығарып жіберсе жақсы. «Жазықсыз адамды айыппат, үркіп-соғып, азаптады» деп соттап жіберуден де тайынбайды бүгінде.

– Сергей, сен түсін, барлық дәлел саған қарсы келіп тұр. Егер шындықты айтып, қылмысынды мойындаамасан, мен саған жақсылық жасай алмаймын. Ал, жағдайдың қалай болғанын өзін баянда берсөн жа-занды женілдетуге бар қүшімді саламын және мыналардың да қолына бермеймін, – деп Маратты нұскады.

Қайта-қайта соққы жеп, әбден зәрзап болған Сергей басын қорғаштап, Мараттың әр қимылын бағып отыр. Бастиң ауырғаны ұмыт болып, дойыр тиген жерлер дуылдаап барады. Бүйрек тұсынан тиген соққы жаңына қатты батып тұр. Оң жақ бүйрекі солқ-солқ өтіп, үзіліп бара жатқандай. Алара қараған Мараттың көзінен жанағын алғып қашып, лейтенантқа жалынышты жүзбен қарады да, басын изеді. Бұлтара бергенмен опа таппасын түсінген сияқты...

* * *

– Рұқсат па екен?

– Ааа, Марат, кел. Өзім де саған хабарласайын деп жатыр едім. Басекен тұлап жатыр. Үш күн ішінде қылмысерді тапласаң қуәлігінді тапсыр...

– Әлихан Маханбетұлы, еш уайымдамаңыз. Сергей мойында жатыр. Бақта асылып қалған қызын зорлап, өз-өзіне қол жұмысқаға мәжбурлелеген сол екен. Қазір тергеушінің алдында сайрап отыр.

– Рас па?! Ойырм-ай, мынау бір көптен бері етіген жақсы жаңылышты болды фой... Бірак, Марат, шынымен сол ма екен, ол өз еркімен мойындаада ма? Сенің қолыңа түскендер «Берлинді мен алдым» – деп те мойындаид беруші еді. Солай болған жоқ па?

– Енді... өздігінен отыра қалып, бәрін жайып салды дей алмаймын, подполковник мырза. Бірак, шынымен сол ма екен, ол өз еркімен мойындаада ма? Сенің қолыңа түскендер «Берлинді мен алдым» – деп та мойындаид беруші еді. Солай болған жоқ па?

– Енді... өздігінен отыра қалып, бәрін жайып салды дей алмаймын, подполковник мырза. Бірак, шынымен сол ма екен, ол өз еркімен мойындаада ма? Сенің қолыңа түскендер «Берлинді мен алдым» – деп та мойындаид беруші еді. Солай болған жоқ па?

– Ммм, онда жақсы болған екен. Айтпақшы, саралтама қорытындысы қашан келеді? Құдіктін апарып келдіңдер мей?

– Иә, Әлихан Маханбетұлы, бәрін жайында істепіл жатыр. Еш уайымдамаңыз. Серега, сен бұл сөздерді осымен үшінші рет айттып отырып. Мынауын тұп-тұра қылмыскерлердің айла-тәсілі. Тергеу көзінде осылай айтамын деп жаттап алған жалған сөзін үтір-нұкестіне дейін жағталағанда береді. Міне, тағы сол сарына салып отырын. Ен болмаса сөйлемдерінің орнын ауыстырып айтсаңы.

– Ооо,

Серега,

сен бұл сөздерді

осымен

үшінші

рет

айтып

отырып.

Мынауын тұп-тұра қылмыскерлердің айла-тәсілі. Тергеу көзінде осылай айтамын деп жаттап алған жалған сөзін үтір-нұкестіне дейін жағталағанда береді. Міне, тағы сол сарына салып отырын. Ен болмаса сөйлемдерінің орнын ауыстырып айтсаңы.

– Жооқ,

тергеуші

мырза...

– дей

берген

Сергейдің

арқасына

дойыр

сарт

ете

түсті.

Ту

сыртынан

тиген

соққыдан

онсыз

да

сынып

отырып

бастады.

Газеттің терімі мен бет қаттау жұмыстары «ЗАҢ» Медиа-корпорация» ЖШС компютерлік орталығында жасалды. Аттабы ойынды, 16 ауданы, Өттеген батыр ауылы, Сейфуллин көшесі, 2-б», «Принт плюс» ЖШС баспаханасында басылып шығарылды. Тел.: факс. 8 (727) 51-78-27, 8 (727) 51-78-31

Апанас шалдан сұрақ-жауап алып, енді тағы қүегерлер табылып қалар ма екен деп, маңайдағы үйлерді сүзіп шығыпты. Бірақ, бір нәрсे көрдім-білдім деген адам жоқ. Сүт пісіріп үақыттан соң жедел үәкіл Әлихан Маханбетұлына жақындаған келіп...

– Қыз өзі асылып қалған сияқты. Бірақ, оған үлкен себеп болған. Ол осы жерде зорланған. Аты-жөні Ирина Недефова, жасы жиырма үште. Осы қаланың тұрғыны. Жұмыстан қайтып келе жатқан бетін соң болса керек. Анау тұрган, бақтың кіре-берісінде қафеда кәфеда дая